

محمد رضا نجفی منش

خروج رنوبه نفع
قطعه‌سازان بود

۰۴

محمد علیخانی

مسئولان درک
درستی از حمل و نقل
عمومی ندارند

۰۶

محمد حسن کلهری

سوخت وانت بارها
بر اساس میزان پیمایش
واریز خواهد شد

۰۵

سیاسیون و کارشناسان درباره نحوه اطلاع‌رسانی و «خطای انسانی» چه گفتند؟

واکنش‌ها به یک فاجعه

۰۳

گزارش «حمل و نقل» از فاجعه در دناک سقوط هوایمی اوکراینی

تراژدی پرواز شماره ۷۵۲

۰۲

مجید رضایان استاد دانشگاه و پژوهشگر ژورنالیسم در گفتگو با «حمل و نقل» مطرح کرد:

اعتماد مخاطب را از دست دادیم

باید به روزنامه‌نگاری تخصصی احترام بگذاریم

بتواند براساس تحلیل‌های فنی، علمی و دقیق موضوع را روایت کند. یعنی منابع اطلاعاتی در کنار دیدگاه کارشناسی که کاری به مسائل و عوامی بیرونی ندارد قرار بگیرد.

اما در ایران این موضوع چندان جدی گرفته نمی‌شود؟ منظور روزنامه‌نگاری تخصصی است.

خود این موضوع به ما این درس را می‌دهد که باید در ایران به روزنامه‌نگاران تخصصی احترام بگذاریم و روزنامه‌نگاری تخصصی را در کشور تقویت کنیم. چراکه این نوع روزنامه‌نگاری پشتوانه نگاه کارشناسی دارد. علت سطح بالای سواد مخاطبان رسانه‌های تخصصی و مطالبات سطح بالای آنها این است که خودشان درگیرند و از فعالان عرصه هستند. در نتیجه وقتی به‌عنوان یک رسانه تخصصی چیزی می‌نویسید باید سطح شما از مخاطبان بالاتر باشد. حرف‌های معمولی به درد مخاطب خاص نمی‌خورد.

این فاجعه چه درس‌هایی برای رسانه‌ها و دولت و دیگر قوا دارد؟

امثال این تجربه سرمایه‌ای را از بین برده است. سرمایه‌ای به نام اعتماد مخاطب. مگر رسانه‌ها جز اعتماد مخاطب چه چیزی دارند؟ این سرمایه و داشته یک رسانه است. بدون همراهی مخاطب رسانه عملاً بی‌معناست و با از دست رفتن آن، چیزی وجود نخواهد داشت. این درس را باید ابتدا دولت و بعد رسانه‌ها بگیرند. منظورم از دولت همه بخش‌های حاکمیتی و قوای سه‌گانه است. لطمه‌ای که در پی رویداد اخیر به رسانه‌های ما وارد شد و اعتمادی که از دست رفت مطلقاً به‌سادگی قابل جبران نیست؛ اگر بخواهیم واقعی حرف بزنیم. زمان زیادی خواهد برد تا مخاطب در حوادث و رویدادهای حتی با اهمیت کم با رسانه آشنا کند. از امروز عملکرد رسانه‌ها و قوای حاکمیتی مهم است تا اعتماد از دست رفته تا حدودی و فقط تا حدودی برگردد. در چند دهه گذشته رسانه‌ها هرگز چنین لطمه‌ای نخورده بودند.

و نکته پایانی؟

تکنه‌ای که باید به آن توجه شود، موضوع پدافند کشور است. وقتی آماده‌باش داده می‌شود - در همه جای دنیا - یک معنای آن این است که یک پرزده هم نباید در هوا پر بزند. پس این مقررات خودش را دارد. اما چرا اعلام نشده بود؟ این سوژه‌ای است که باید پیگیری شود و مطالبه اصلی رسانه‌ها باشد. اینکه مقررات آماده‌باش پدافندی چیست و اجرای آن به عهده کیست؟ چون فاجعه قابل تکرار است و باید از تکرار آن جلوگیری کرد.

ایراد رسانه‌های ما در این نقطه است. می‌توانستند از روایت‌های رسمی در یک بخش گزارش استفاده کنند و از روایت‌های دیگر هم نگذردند. منابع اطلاعاتی رویدادها باید این بدانند که محرم ندانستن رسانه‌ها این ضربه بزرگ را ایجاد می‌کند که اعتماد به رسانه از بین می‌رود و از این بدتر مرجعیت رسانه‌ها هم از بین می‌رود. مرجعیت رسانه‌ها در رویداد اخیر به‌شدت لطمه خورده است.

کارشناسان رسانه معتقدند اگر اعلام شده بود که علت در دست بررسی است، هرگز شرایط این‌طور نمی‌شد. به‌زعم شما چرا چنین رویه رسانه‌ای در پیش گرفته نشد؟

این به دلیل نبود دانش حرفه‌ای است. سه اصل مهم در کار وجود دارد: بینش حرفه‌ای، دانش حرفه‌ای و مهارت حرفه‌ای. اما بخش چهارمی هم وجود دارد به نام «حوزه» که یعنی خبرنگار یا رسانه در چه حوزه‌ای فعال است. آنچه رخ داده ناشی از ضعف دوم یعنی دانش حرفه‌ای است. ما با فقدان داشتن حرفه‌ای رویه‌رو هستیم. می‌توانستیم بگوییم در حال بررسی هستیم و باید منتظر بررسی جعبه سیاه بنامیم و ما تأیید یا تکذیب نمی‌کنیم. ۷۲ ساعت بعد همه‌چیز روشن می‌شد. این نبود دانش است که این مشکل را ایجاد کرده است. از سوی دیگر ضعف بینش رسانه‌های هم مشکل‌ساز است. در واقع بخشی به دلیل نبود بینش رسانه‌ای در دستگاه‌های رسمی است که نمی‌توانند تشخیص بدهند که در برخورد با رویداد باید چگونه رفتار کرد و بخش دیگر مربوط به ضعف پیش در رسانه‌هاست.

در این بین سهم رسانه‌های تخصصی را چطور می‌بینید؟ آیا فکر نمی‌کنید می‌تواند مؤثرتر باشد؟

این را مخاطبان شما باید بدانند و با آن آشنا شوند. روزنامه‌نگاری تخصصی یعنی اینکه یک خط‌خیز هم در میان است. یعنی روزنامه‌نگار-کارشناس. این موضوع در روزنامه‌نگاری تخصصی معنا پیدا می‌کند. وجه کارشناسی در بخش‌های تخصصی بر وجه روزنامه‌نگاری غالب می‌شود. برای همین است که در رسانه‌های تخصصی مثلاً در زمینه بورس فارغ‌التحصیلان این رشته استخدام شده و برای آنها دوره‌های حرفه‌ای روزنامه‌نگاری برگزار می‌شود تا روزنامه‌نگار بشوند. نکته اینجاست که در رسانه‌های تخصصی نگاه‌های سیاسی یا عوامل تأثیرگذار بیرونی هیچ جایگاهی ندارند. تنها یک فاکتور است که در نظر گرفته می‌شوند اما معنایش این نیست که تعیین‌کننده هستند. در بخش حمل‌ونقل که شما هستید هم همین‌طور است. روزنامه‌نگار شما که کارشناس هم هست باید

اتفاقی که در سحرگاه روز چهارشنبه رخ داد و اتفاقات روزهای بعد و واقعیتی که ۷۲ ساعت بعد، روز شنبه اعلام شد موجی از انتقادات و اعتراض‌ها را به دنبال داشت. زنجیره‌ای از احساسات و پرسش‌هایی بی‌پاسخ در کنار رفتار رسانه‌های مسئولان سبب شد تا نوعی از بی‌اعتمادی نسبت به رسانه‌ها شکل بگیرد. رسانه‌ها در زمانی کمتر از ۲۴ ساعت با چرخشی ۱۸۰ درجه‌ای براساس اطلاعات رسمی جدید واکنش نشان دادند و بسیاری از آنها از مخاطبان خود عذرخواهی کردند. این اتفاق نشانه‌ای از یک مشکل رسانه‌ای در سطوح مختلف است که همه اضلاع را درگیر کرده است. مخاطبان اعتماد خود را از دست داده‌اند، رسانه‌ها اشتباه کرده‌اند و مسئولان هم عملاً چاره‌ای جز عذرخواهی نداشته‌اند. مجید رضایان، استاد دانشگاه و پژوهشگر ژورنالیسم در گفتگویی با هفته‌نامه «حمل و نقل» به آسیب‌شناسی این رویداد پرداخته است.

به نظر می‌رسد در ماجرای سقوط هوایمی اوکراین و اتفاقات بعد از آن با یک مشکل رسانه‌ای رویه‌رو هستیم. تحلیل شما چیست؟ می‌خواهم از اینجا شروع کنم که قاعده روزنامه‌نگاری و اولین درسی که روزنامه‌نگاری در اصول حرفه‌ای به ما می‌دهد، این است که بین رویداد و خبر، گزارشگر و روزنامه‌نگار ایستاده است. خبرنگار کارش این است که این رویداد را تبدیل به خبر کند. زمانی که که خبرنگاری در میدان رویداد است باید به عناصر آن توجه کند. اما گاهی یکی از عناصر، عنصر دیگری را تصحیح می‌کند؛ در این شرایط باید به دیگر عناصر بیشتر توجه شود. برای به دست آوردن عناصر اطلاعاتی هر رویداد باید عنصر «چگونگی» جدی گرفته شود. در پاسخ به این چگونگی خبرنگار باید در میدان حاضر شود و از منابع اطلاعاتی کسب خبر کند. در این مورد خاص منابع اطلاعاتی خبر به دلیل اینکه جنبه امنیتی سطح بالایی داشته، بسیار بسیار ساده‌انگاره با موضوع رفتار کردند. یعنی تصور می‌کردند که با کتمان می‌شود موضوع را مدیریت کرد. اما بعد دیدیم که نمی‌شود. در دنیای امروز نمی‌شود اطلاعات را کتمان کرد و این را باید منابع اطلاعاتی خبر بدانند و دستگاه‌های دولتی و امنیتی که رویداد اخیر به آنها مربوط است. آنچه رخ داده پیامد بستن منابع روی خبرنگاران بوده است.

و بخش دیگر؟ نقش رسانه!

اما ضلع دیگر خود رسانه است. وقتی رسانه‌ای می‌بیند که رسانه‌ها و منابع از احتمال‌های دیگری صحبت می‌کنند، می‌تواند روایت‌های دیگر را هم به‌عنوان بخشی از چگونگی رویداد مطرح کند.

نخستین هفته‌نامه تخصصی حمل و نقل

دوشنبه ۲۳ دی ۱۳۹۸
۱۷ جمادی‌الاولی ۱۴۴۱
۱۳ ژانویه ۲۰۲۰
سال چهارم | شماره ۲۳۹ | ۸ صفحه
قیمت حمل و نقل با مسافر:
۵۰۰۰ تومان

transportationweekly.ir
Info@Tweekly.ir
ISSN 2423-5466

۲۳۹

عباس نامجو
قائم مقام مدیرمسئول

زخم ساعت ۷۲

ویل دورانت در مجموعه سترگ «تاریخ تمدن» در جلد تمدن چین، جایی که به احوالات کنفوسیوس، وزیر درست‌کار و متفکر چین می‌رسد، بخشی از گفتگویی او را با شاگردش تسه کونگ می‌آورد: «تسه کونگ از استادش پرسید، لوازم حکومت چیست؟ استاد پاسخ داد، سه چیز: خوراک، وسایل جنگ و اعتماد مردم.» تسه کونگ گفت: «اگر ترک یکی از این سه ضرورت یابد، کدام را باید در ابتدا رها کرد؟» استاد گفت: «وسایل جنگی، تسه کونگ باز پرسید: اگر یکی از آن دو ضرورت یابد، کدام را باید کنار گذاشت؟» استاد پاسخ داد: «خوراک را کنار بگذارد، از دیرگاه مرگ نصیب آدمیان بوده است، اما اگر مردم به حکام خود ایمان نداشته باشند، دولت را قوامی نیست.» کنفوسیوس ۲۵۵۰ سال پیش در امارت لو در چین زاده شد. چهارشنبه ۱۸ دی، خبر هولناکی در

- ◀ معمای بنزین استاندارد ۰۴
- ◀ چرا دوچرخه مهم است؟ ۰۶

زخم ساعت ۷۲

عمومی و احساسات مردم به هیچ گرفته شد؟ حداقل با این قاطعیت تکذیب و این اخبار را صحنه‌سازی و توطئه دشمن معرفی نمی‌شد. حتی برخی شبکه‌های مجازی برای توجیه این اقدامات سهام پوینگ را بالا و پایین می‌بردند و این شرکت را با ایراس به لحاظ فنی مقایسه می‌کردند و... سرمایه یک حکومت، اعتماد و اطمینان مردم به حاکمان است. این اعتماد، امنیت و ثبات به کشور می‌بخشد، رونق می‌آورد و مانع ویرانی می‌شود. نباید این‌گونه سرمایه خود را به حراج گذاشت که سنگی بر سنگی بند نخواهد شد. دیگر به چه اطمینانی مردم به وعده‌ها و تکذیب‌های شما باور داشته باشند؟ از تکنولوژی‌های مدرن پدافندی نمی‌گوییم، از آگاهی و دانشی که باید از مناسبات اجتماعی و رسانه‌ای که به‌واسطه مسئولیت‌تان باید داشته باشید و نذارید، سختی نیست. تاریخ بخوانید. نامه تنسر را به اردشیر ساسانی بخوانید. نه! سیرالمولک (سیاست‌نامه) خواجه نظام الملک طوسی را یکبار روخوانی کنید. ریشه و مبانی فکری غالب اندرزنامه نویسی‌های ما، بر اعتماد مردم به حاکمان استوار است. اصل ایمان مردم به حکومت، به‌عنوان رکن اصلی ملوکداری، عمری به درازای تاریخ تشکیل دولت در جوامع بشری دارد. قاموس تاریخ را که نمی‌شود انکار کرد. ریشه درخت ثبات را ننویسید.

این بگومگوها، روز جمعه-۴۸ ساعت پس از حادثه- هم ادامه داشت. شبکه‌های مجازی نیز به شیوات و تردیدها و البته اطمینان‌خاطرهای دامن می‌زد. دولت‌های اوکراین و کانادا تمام‌قد ظاهر شدند. نمایندگان به ایران برای بررسی تخصصی کار اعزام شد و انکارهای مسئولان کماکان با قاطعیت ادامه داشت. اما بمب خبری در ساعت ۷۲ بود. به یک‌باره اعلام می‌شود که هوایمی اوکراینی سقوط نکرد، بلکه سهواً ساقط شد. همه به‌تازده و عصبانی. گویی بغض راه نفس را بسته است. سه روز بود که زخم درد از دست دادن جان‌باختگان، جانمان را می‌خراشید و این پنهان‌کاری ناشیانه، شرنگی شده به کامی که چندی است تلخ است و تلخ‌کام‌ترش کرد. این خبر مصیبت‌وار یا بهتر بگوییم مصیبت خیر! از جهات بسیاری قابل‌تأمل است. این حادثه ازهرجهت ناخوشدونی است. هنگامی که آماده‌باش در حد ۳-۳ است، یعنی بالاترین سطح، چرا با یک فاکس و حتی تلفن پروازها متوقف نشد؟ مگر نه اینکه این شیوه و دستور امنیتی متداولی است که بارها از سوی دولت‌ها به اجرا درآمده است. یک خطای انسانی صورت گرفت که نباید می‌گرفت؛ چرا ۷۲ ساعت افکار

@tweekly_ir

راه روشن است...